

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

30 NOVEMBER
1947

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

20e JAARGANG
Nº 11

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

Ingevolge papiertoewijzing van het „Bureau Papierver-
deeling Pers”, nr. 1660/2837/V-20, verschijnt deze uitgave
maandelijks en is de omvang van dit nummer 8 bladzijden,
formaat 16 × 25 cm.

DE STICHTING „HET UTRECHTSCH MONUMENTEN- FONDS”

Vóór mij ligt het Jaarverslag van genoemd fonds over het jaar 1946, evenals in de voorafgaande jaren wèlverzorgd wat inhoud en uiterlijk betreft.

Op de omslag komt voor een afbeelding van een gevelsteen (naar een tekening van C. J. Bardet), welke kort geleden is ontdekt in het perceel Flieruilensteeg 15, een perceel dat in vroegere tijden blijkbaar voor stalling gediend heeft.

Aan het eind van het jaar 1945 telde het fonds 114 begunstigers, aan het eind van 1946 — dank zij een krachtige propaganda en een groeiende waardering voor het werk van het fonds — was het aantal begunstigers gestegen tot 170. Over de jaren 1945 en 1946 is door het Rijk een subsidie verleend van f 2500.—, tezamen, derhalve f 1250.— per jaar, door de Provincie f 100.— en door de Gemeente f 1000.— per jaar, het Fonds hoopt over 1947 wederom op subsidie te mogen rekenen. Aan contributies werd ontvangen f 360,25, voor 1947 is dit bedrag begroot op f 400.—.

Overwogen was, in 1946 bij te dragen voor verbetering of herstel van de volgende percelen of objecten:

I. **Hamburgerstraat 3.** Hiervan moest de onderpui worden verbeterd om deze in overeenstemming te brengen met de stijl van de gevel; dit werk moet wachten tot het hout daarvoor beschikbaar is en totdat het plan meer gedetailleerd kan worden.

II. De „**Weeshuispoort**” aan de Springweg; hierin moeten houten deuren worden aangebracht. Het College van Burgemees-

ter en Wethouders heeft hiertoe ook steun verleend, doch de kosten zijn zeer hoog en het hout schaars, zodat omtrent de uitvoering van het werk nog overeenstemming moet worden bereikt.

III. **Oude Gracht 325.** De gebeeldhouwde houten omlijsting van de halsgevel moet geheel worden vernieuwd, waarvan de kosten bij een gewone uitvoering zeer hoog zouden zijn in verhouding tot het object. Het is niet mogelijk gebleken, dit werk te doen uitvoeren als werkobject bij de Rijkswerkplaats voor vakontwikkeling, doch er bestaat goede kans, dat het werk wordt uitgevoerd met medewerking van de Ambachtsschool, zodra hiertoe hout beschikbaar is.

Met steun van het Monumentenfonds zijn twee percelen gerestaureerd: het woonhuis **Pieterstraat 1** en het perceel **Keizerstraat 35**. Het eerstgenoemde werk betreft een ontleistering; wie het perceel bekijkt zal met voldoening constateren, hoe het uiterlijk daarvan heeft gewonnen door zijn gaafheid en de aantrekkelijke kleur van het baksteen. (Het bovenlicht van de voordeur, doet daarbij te modern aan, een er bij passend bovenlicht, in de geest als dit aanwezig is aan het perceel aan de overkant, zou een beter geheel vormen). Niet dat ik zou wensen, dat alle huizen werden ontleisterd, daarvoor zijn zij ten eerste niet alle geschikt, doch in de tweede plaats brengen zij hier en daar een aardig accent tussen de bakstenen huizen in.

Het perceel Keizerstraat 35, dagtekenend uit 1645, — een type van het classicisme — is geheel ontleisterd, de ramen zijn zoveel mogelijk in de oorspronkelijke toestand teruggebracht, de in natuursteen uitgevoerde en gebeeldhouwde omlijsting van de voordeur en het natuurstenen fries daarboven (alsmede boven de ramen naar ik meen) zijn geheel schoon gemaakt. Een afbeelding ervan is opgenomen in het jaarverslag. Het restauratieplan was van Ir. P. H. N. Briët. Voor het perceel Pieterstraat 1 droeg het Monumentenfonds f 250.— bij, voor het perceel Keizerstraat 35 f 800.—. Voor 1947/1948 staan verschillende objecten op het programma. Sommige voor verbetering, andere voor grondige restauratie, hieromtrent zullen de begunstigers mettertijd nadere mededelingen ontvangen.

Op Zaterdag 31 Mei j.l. heeft het Monumentenfonds een excursie ondernomen, met de begunstigers, in enige toerwagens. Begonnen werd met een bezichtiging van de toren van de Nicolaaskerk, zowel inwendig en uitwendig, en van het interieur van de kerk zelve; interessant — maar ook ontstellend — was het, te zien tot welke vernietiging onvoldoend onderhoud kan leiden. Uitwendig toont de slanke toren, waarvan het onderste gedeelte uit natuursteen is opgetrokken, een gaaf muurvlak, geel-wit van kleur als

van nieuw zandsteen, maar bij nader beschouwen zijn daarin op allerlei plaatsen — vooral onderaan — grote „littekens” te zien, dààr, waar brede scheuren of verzakkingen moesten worden gedicht. Binnen in de toren kreeg men echter een pakkende indruk van de bedenkelijke toestand van verval, waarin de toren verkeert. Muurbrokken van een oppervlakte van wel een vierkante meter, of meer hangen tegen elkaar met tussenruimten (scheuren) van wel 15 à 20 cm en met stutten en nood-metselwerk moet dit alles bij elkaar gehouden worden totdat het restauratiewerk ook aan dit gedeelte zal zijn toegekomen. Wie dit ziet beseft pas ten volle, wat hier door de bouwmeester en zijn helpers „gewrocht” wordt! Dit besef is het blijkbaar geweest, dat de bezoekers zoveel moed gaf, de schroeiende zonnehitte te verduren, welke trillend werd uitgestraald door de buitenmuren van de toren.

Hierna werd bezocht het perceel Manenburg 2, het zo aantrekkelijk en kunstzinnig verblijf van de beeldhouwer Dhont en diens echtgenote, die schilderes is. Boven de voordeur, die een zware ijzeren klopper draagt, is in een ronde nis in natuursteen gehouwen de voorstelling van een vrouw voor een schildersezel en van een beeldhouwer, die de bijtel hanteert, symbool van het daar binnen werkend echtpaar, terwijl aan de voorgevel een uithangbord is aangebracht in ijzer, dat „Manenburg” uitbeeldt met toren en ophaalbrug. Dit gastvrij huis stond open voor alle deelnemers en werd door hen even overstroemd; er was één roep van bewondering over dit smaakvol verblijf temidden van het frisse groen van het bolwerk en met uitzicht op het spiegeland watervlak van de Singelgracht. In couranten en tijdschriften is dit huisje in zijn wedergeboorte al beschreven.

Daarna is bezocht de Nieuwe Gracht, om daar de restauratie (ontpleistering) van enige huizen te bezichtigen ter hoogte van de Zuilenstraat en de Schalkwijkstraat, en tenslotte de Keizerstraat, waar het hierboven genoemd perceel is bezichtigd, en de Breedstraat waar het perceel No. 1 is bezichtigd, hetwelk ook met steun van het Monumentenfonds is gerestaureerd.

Bij deze excursie bleek weer, hoe goed het is dergelijke bezichtigingen te houden welke van nabij doen zien wat door dit fonds kan worden bereikt en waardoor tevens de ogen worden geopend voor al het oude stadsschoon, dat Utrecht nog bezit en voor al hetgeen er nog te doen valt om dit kostbaar bezit in stand te houden en, waar mogelijk, in beteren staat te brengen met behoud van het oorspronkelijk karakter daarvan.

Daarvoor is de hulp nodig van allen, die iets voor de stad, Utrecht en haar geschiedenis voelen.

Een begin is er; wij zijn blij met onze 170 begunstigers, maar drie-, viermaal zoveel moeten er zijn om onze volle werkzaamheid te ontplooiën.

Utrecht heeft nu 183000 inwoners, 1 % daarvan is 1830; is het te veel verlangd als we in stilte hopen, dat aantal begunstigers nog eens te bereiken? Ik hoop van niet. De contributie is als minimum slechts f 1.—. Men kan zich opgeven aan de Secretaris Mr. N. Vink op het Stadhuis of bij ondergetekende

A. N. L. OTTEN.

OUDKATHOLIEK MUSEUM.

Het Oudkatholiek Museum voor kerkelijke kunst en geschiedenis zal van 15 October tot 15 Mei a.s. geopend zijn Zondag, Maandag en Woensdag van 2 tot 5 uur en verder op aanvraag bij de directeur Deken C. F. Nieuwenhuysen, Kinderhuissingel 78 te *Haarlem*.

Het museum is van half October af verwarmd.

KLEINE MEDEDEELINGEN.

De jaartijlen in het Sticht Utrecht, 1249

— 1267, — In een opstel in het *Nederlandsch archievenblad* (L-1946, blz. 41—45) wees dr. F. Ketner op de vergissingen, die door enkele historici begaan werden bij de dateering van Utrechtsche oorkonden, welke tijdens het pontificaat van Hendrik van Vianden uitgevaardigd zijn.

Op verschillende door hem aangevoerde gronden acht de schr. de conclusie gewettigd, dat de gewoonlijk gebruikte jaartijl in de oorkonden, die van de kanselarij van bisschop Hendrik zijn uitgegaan, de Paaschstijl is, de stijl, die sedert 1238 in de dyocese Keulen, waartoe het bisdom Utrecht behoorde, algemeen in zwang was, en die den gewezen Keulschen domproost en beschermeling van aartsbisschop Koenraad van Hochstaden dus geenszins vreemd geweest zal zijn. Uit de door dr. K. verder aangehaalde oorkonden van Utrechtsche kapittelen en der abdijen van St. Paulus en van Oostbroek mag opgemaakt worden, dat hij neigt naar de opvatting, dat in het hier bedoelde tijdvak ook in die instellingen gemeenlijk den Paaschstijl gevolgd werd, althans meer en meer in

gebruik kwam.

Ter verklaring diene, dat volgens den Paaschstijl het christelijke nieuwe jaar gerekend werd met Paschen te beginnen, volgens den Kerststijl met Kerstmis, en volgens den Boodschapstijl met Maria-boodschap aan te vangen. Bij gebruik van den Kerst- en den Boodschapstijl begon het nieuwe jaar dus steeds op een bepaalden dag, resp. 25 December en 25 Maart, bij den Paaschstijl daarentegen op een geregeld wisselenden dag, die tusschen 22 Maart en 25 April viel.

E.

Een deftige begrafenis in 1677. — Van het onlangs op initiatief der Arbeidersvereniging voor lijkverbranding uitgegeven werk over *Dodenbezorging en cultuur* (Amsterdam, 1947), schreef mevrouw dr. C. C. van de Graft het tweede deel, dat over de *Dodenbezorging bij de volken van Europa, inzonderheid in Nederland handelt*. Het geeft o.m. het relaas van een begrafenis in 1677, waarbij vermoedelijk voor het eerst in Utrecht van rijtuigen gebruik is gemaakt. De koetsen, bij de lijkstatie van Frederik Hendrik in 1627 blijkbaar

voor het eerst ingevoerd, en dan nog alleen voor de begeleidende magistratsleden en predikanten beschikbaar gesteld, vonden dertig jaar daarna te Utrecht navolging. Te Amsterdam vond dit algemeen wordende gebruik eerst veel later ingang, en toen daar in 1739 de burgemeestersvrouw Sautijn werd begraven en alle genoodigden in koetsen meereden, verwekte dit nogal opspraak. In 1677 werd te Utrecht vrouwe Catharina van Santen in een huurkoets met een gevolg van drie koetsen naar haar laatste rustplaats gebracht. Begeleid door 10 flambouwdragers werd ze in den laten avond grafwaarts gereden.

Reeds in dien tijd werden de begrafenis-kosten door allerlei bijkomstig weelde-vertoon hoog opgevoerd en men placht soms in zijn testament een som voor die kosten vast te stellen. De bedoelde vrouwe Van Santen, 24 December 1677 in de Buurkerk te Utrecht bijgezet, had die som bepaald op f 2085, maar deze bleef beperkt tot f 1150. Uit haar lange begrafenisrekening blijkt, dat de doode behalve door de klokken der Buurkerk ook door de Domklokken werd „beluid”, zooals voorname lieden destijds aan hun stand verplicht waren. De celebriërs kregen een gift, waarschijnlijk voor diensten, die zij nog altijd bewezen, b.v.b. bij het afleggen. Ook de kleppers der wijk, de nachtwakers, werden bedacht, mogelijk zorgden zij voor de stilte, zoolang de doode boven aarde stond. Voorts werden de burens beloond, die als buurverplichting de kist droegen en volgens het heerschend gebruik hiervoor een „verering” ontvingen. Voor het in de kerk opgehangen wapenbord, gewoonlijk hetzelfde dat, met zwart trijp omfloerst, boven de poort had gehangen, was te Delft een onderzoek ingesteld naar de kwartieren, die blijkbaar

op het bord zijn bijgeschilderd.

De posten van apotheker en chirurgijn werden vroeger op de begrafenisrekening gebracht. Nu die van den chirurgijn hier ontbreekt, is het mogelijk dat de apothekerspost betrekking heeft op de bederfwerende en welriekende kruiden, waarmee men tot in de 19de eeuw de kist wel vulde. Tenslotte blijkt, dat men de rouwbrieven deed schrijven door een klerk, die ze met zwarte lak verzegelde.

De dame, die haar uitvaart zoo vorstelijk bij testament voorgeschreven had, was Mechtelt Catharina van Santen, de weduwe van André du Moulin, dit Van der Muelen.

Bij de reductie van Antwerpen in 1585, toen de stad weer aan het Spaansche gezag onderworpen werd, hadden de families der aanzienlijke kooplieden, de broeders Daniël en Andries van der Muelen de stad verlaten. De eerstgenoemde schijnt rechtstreeks naar Leiden getrokken te zijn, waar hij in 1600 overleed. Andries daarentegen, die de stad met toestemming van de magistraat verliet, ging naar Bremen, doch verhuisde in 1609, bij het aanbreken van het 12-jarig bestand, naar Utrecht, en stierf daar twee jaar later. Een zoon van den laatstbedoelde, in 1591 geboren en eveneens Andries geheeten, trouwde in 1627 te Delft met de bovengenoemde Mechtelt Catharina van Santen. Bijna gelijktijdig kocht hij een „canoniale prebende” in het kapittel van Oud-Munster (Sint-Salvator) te Utrecht en, zooals gebruikelijk was, werd hij vier jaar later tot kanunnik van dat kapittel benoemd. In 1633 verwierf hij door aankoop het Utrechtsche burgerrecht, dat hij niet door geboorte bezat, al zal hij toen al wel geruimen tijd in Utrecht gewoond

hebben. Hij overleed in 1656 in zijn huis „bij de oude munt”, volgens het huisgeldregister van 1653 een vrij groot pand, dat even voorbij de Pieterstraat aan de westzijde van den Regenboog van Sint-Pieter, nu de Kromme Nieuwe Gracht, schuin tegenover den ingang van de tegenwoordige Muntstraat gelegen was. Op heel wat eenvoudiger wijze dan later met zijne weduwe het geval was, werd hij den 3den Juli, dat was 17 dagen na zijn sterfdag, in den Dom bijgezet. De momberkamer, die hiervan de inkomsten genoot, ontving wegens de grafopening, de beluiding en de plaatsing van het wapenbord slechts 8 gulden, wat 21 jaar later namens de weduwe met 300 gulden werd vergolden.

De rekening der begrafeniskosten is in haar geheel in *De Navorscher* (XXXI—1881, blz. 550—554) medegedeeld. E.

Van Oldenbarneveldt's huis te Amersfoort. — Aan een ongeteekend artikel in *De Tijd* van 11 October 1947 is het volgende ontleend:

Dezer dagen, precies gezegd al op 14 September, was het 400 jaar geleden, dat de raadspensionaris en grondlegger van de Republiek der Verenigde Provinciën Johan van Oldenbarneveldt in Amersfoort werd geboren.

Veel heeft Nederland om dit feit te herdenken, nog niet gedaan. Al wat wij konden ontdekken, zijn een beperkte herdenkingstentoonstelling deze maand in 't prentenkabinet van Boymans, georganiseerd door het Rotterdams Historisch Museum en binnenkort een studentenopvoering in de Rotterdamse schouwburg van een n.b. uit het Engels vertaald stuk over „The tragedy of Sir John van Oldenbarneveldt”. Uit Amersfoort herinneren wij ons niets dan een kort herdenkingswoord van de burge-

meester bij de opening van een raadszitting. Zelfs de leerlingen van het naar hem genoemde gymnasium, dat met zijn borstbeeld versierd is, hebben de gerede kans van zich te doen spreken, nog niet aangegrepen.

Zijn geboortehuis in de Muurhuizen bij het trefpunt van Kortegracht en Weeshuisgang is een droeve teleurstelling. Overal, waar ge komt in Amersfoort, binnen de lijst der grachten, vindt ge het oude bouwwerk van onze Hollandse meesters met zorg bewaard. De stad staat er voor bekend met hoeveel piëteit ze behoudt wat aan de vernielzucht der negentiende eeuwers ontsnapte, alleen juist hier moest blijkbaar de uitzondering liggen op een regel, die somwijlen zo absoluut was, dat het de middenstanders, die moderniseren wilden, verdroot.

De muren zijn vaal en in een half openhangend raam beweegt het wasgoed in de herfstwind. Het maakt u kil en dat boven de brede deur „'t Huis van Oldenbarneveldt” geschreven staat, neemt die indruk niet weg. Het is nog altijd triest rond het huis van de man, wiens dood een vale schaduw wierp op de gouden flonkering der 17e eeuw.

Hier heeft hij gewoond en hier moet hij zijn verdriet hebben gehad om zijn vader, die — als wij prof. Fruin en van Bemmelen en Rootseelaar, de Amersfoortse geschiedschrijvers, geloven mogen — zijn ongunstig leven in de stad besloot met een doodslag. Hij heeft hier ook wel heul gevonden; binnen Amersfoort was hij betrekkelijk veilig en op de „Putjesdrukkerij” op Den Hof vond hij een plaats, waar zijn geschriften gretig vermenigvuldigd werden.

De stad van vandaag is hem goeddeels vergeten, Er is van hem niet meer gebleven dan de naam van een laan en in

het oude, kleurige „Flehite”, waar de gewelven dateren uit 1300, zijn oude stokje, waarvan Vondel zong en dat hem gestut moet hebben „op dit wreet schavot”.

Zeg niet, dat dit stokje in het Rijksmuseum bewaard wordt. Wie in Amersfoort nog iets weet van zijn museum „Flehite”, waar nog zo talrijke geschriften liggen van deze oude stadgenoot, zal u tegenspreken met klem van argumenten. Hij zal u wijzen op een viertal andere stokjes, die ook — misschien wel met opzet — in Flehite bewaard worden en die afkomstig zijn van een Amersfoorts notaris. Zoals die notaris, zal hij dan zeggen, had ook Van Oldenbarneveldt meer dan één stok. Dat in Amsterdam met zijn koperen knop kan dan ook heel goed ook van hem geweest zijn, maar dit hier, met de houten knop, is het echte, het stokje, dat hem steunde op zijn laatste gang.

De hervormde kerk te Vreeswijk. — In het referaat „De hervormde kerken te Vreeswijk en te Benschop” in het „Maandblad van Oud-Utrecht” van 20 October 1.1. (blz. 19—80) trok de mededeeling mijn aandacht, dat de kerk te Vreeswijk in 1585 door de Spanjaarden werd verwoest. Het schijnt mij toe, dat in het betreffende artikel een fout is ingeslopen. Het gaat hier w.s. om de koninklijke troepen, die na den slag — als men die ietwat weidse naam mag gebruiken — bij Amerongen (op 23 Juni 1585) in het Sticht zijn doorgedrongen. Zij schijnen echter niet verder gekomen te zijn dan Houten, waar zij eenige tijd hebben gelegerd. Utrecht, Vreeswijk en wellicht andere plaatsen werden toen in allerijl in staat van verdediging gebracht. Wat Vreeswijk aangaat, zegt Arend van Buchell in zijn Diarium (p. 121) „Nava-

lia quoque Vresvicorum munita aggere et presidio, templumque dirutum, ex sedilibus aliisque impedimentis aggeres tumultuariae erecti”. Het zijn dus de Nederlanders, die met de kerkbanken en andere „impedimenta” verschansingen hebben opgeworpen. Waarom de kerk verwoest moest worden, en blijkbaar nogal grondig, is zonder kennis van nadere bijzonderheden niet duidelijk. Misschien was zij aan 's vijands zijde van de opgeworpen verschansingen gelegen en wilde men voorkomen dat de Spaansen zich er in zouden nestelen. In dit geval zou zij waarschijnlijk in brand gestoken zijn. Mogelijk is ook, dat zij van al het houtwerk en het dak beroofd is en vervolgens in verval geraakt.

J. W. W.

Een Utrechtsch kunstwerk. — Als *Een Gouden Geschenk* beschreef Prof. dr. W. Vogelsang, in een voortreffelijk bij Brusse's Uitgeversmaatschappij te Rotterdam (1948) versehenen en rijk geïllustreerd boekje, het als symbool van dankbaarheid voor de bevrijding van Nederland door H. M. de Koningin aan generaal Dwight D. Eisenhower aangeboden eerezwaard. In het sierlijk proza, dat hem eigen is, geeft de oud-hoogleraar in de kunstgeschiedenis een beschrijving van het zeldzaam-schoone kunstwerk uit de werkplaats der Utrechtsche edelsmeden J. E. en L. Brom en zijn technische bewerking. Na van het boekje genoten en de afbeeldingen bewonderd te hebben, stemt men gaarne in met den slotzin: „Wij mogen ons verheugen, dat er in Nederland heden nog levende ambachtskunstenaars gevonden worden, die zoo iets deugdelijks als dit symbolisch eeregeschenk van een Staatshoofd voor een groot veldheer konden tot stand brengen.” v. C.

BOEKAANKONDIGING.

De bevrijding van Utrecht: De toestand vóór de bevrijding. — Het verzet. Voorbereidende maatregelen. — Verslag van het gebeurde in Mei 1945 Utrecht, [1947] (106 blzn. met 9 pltn.) 8°.

„Evenzeer als er destijds voor het gemeentebestuur aanleiding bestond een afzonderlijke publicatie te wijden aan Utrecht en den oorlogstoestand (1914—1918), bestaat er thans reden de gebeurtenissen in onze stad, welke zich afspeelden vóór, tijdens en na de bevrijding van de Deutsche bezetting in Mei 1945 afzonderlijk te boekstaven.” Aldus geeft burgemeester Ter Pelkwijk de eenvoudige verklaring van de reden dezer publicatie. Het zijn, zoals verder ter inleiding gezegd wordt, „mededeelingen, grootendeels geschreven aan de hand van eigen aantekeningen en van door anderen verstrekte gegevens, met hulp van bij de gebeurtenissen nauw betrokken personen, welke pogen een beeld te geven van een der meest bewogen episodes uit de geschiedenis van onze stad.” Geen ambtelijke rapporten in engen zin dus, doch simpele opgaven van wegbereiders der herkregen vrijheid. Het doet goed en het is noodig en nuttig, dat de gebeurtenissen, die de Utrechtenaren in de jaren 1940—1945 beroerd hebben, op sobere wijze worden neergeschreven, en zodoende de her-

innering aan de onder het mom van lotsverbondenheid opgelegde dienstbaarheid en toegepaste uitbuiting, wakker te houden, niet tot koestering der wraakgedachte, maar ter waarschuwing voor de toekomst. Het zoet gefluit van Seyss Inquart en andere vogelaars, de (on-) Nederlandsche na-pijpers en de serviele schrijvers der gelijk geschakelde pers niet te vergeten, zou anders teveel richtsnoer bij een latere beoordeeling van den tijd kunnen worden. Om die reden ook is het te hopen, dat van gemeentewege deze mededeelingen over September 1944—Mei 1945 door een overzicht over het voorafgaande tijdvak, van den eersten oorlogsdag in 1940, of nog beter van de mobilisatie in 1939 af, worden aangevuld. En zij, die gedurende den bezettingstijd treffende voorvallen meemaakten of gruwelijk onrecht ervoeren, zullen goed doen door hun belevenissen op te schrijven en te publiceren, om als oriëntering te gelden en een komend geslacht voor nieuwe misleiding te behoeden. De verscheidenheid der in het hier bedoelde geschrift behandelde onderwerpen is te groot, om er in bijzonderheden op in te kunnen gaan. Wie de Meidagen 1945 en wat daarmee gepaard ging, nog eens wil beleven, zal goed doen het boek zelf ter hand te nemen.

E.